

Seminarieminnen :
föredrag vid
femtioårsfesten i
Falun den 8 april
1925 /

Olander, Valborg,

78 Eja Br. Falun

National Library
of Sweden

+ FALUN
FOLKSKOLELÄKARINNESEMINARIET.

Olander.
Folkskolesem.
(1925)

VALBORG OLANDER

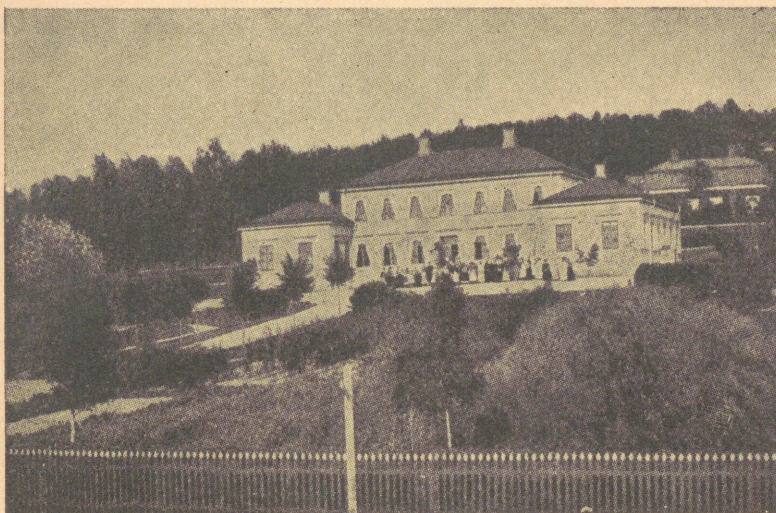
SEMINARIEMINNEN

FÖREDRAG

VID

FEMTIOÅRSFESTEN I FALUN

DEN 8 APRIL 1925

Säljes till förmån för Kamratfonden vid Falu folkskoleseminarium.

Kungl. biblioteket

0 0000 000075357

SEMINARIEMINNEN

FÖREDRAG

VID

FEMTIOÅRSFESTEN I FALUN

DEN 8 APRIL 1925

AV

VALBORG OLANDER

STOCKHOLM 1925

KUNGL. HOVBOKTRYCKERIET IDUNS TRYCKERI A.-B.

SEMI-ANNUAL REPORT

OF THE

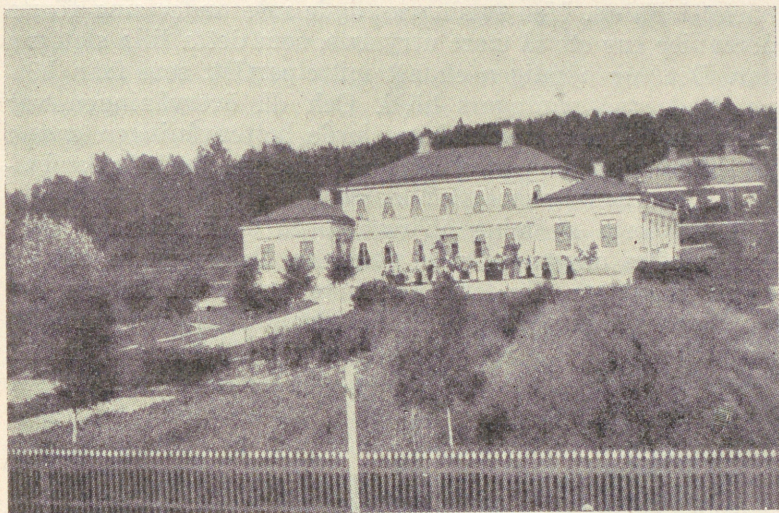
RESEARCH SOCIETY

FOR THE YEAR

1900-1901

NEW YORK

1901

Gamla seminariet.

Rektor Hellsten har för festen i afton så livligt önskat en skildring av seminarielivet i forna dagar, att jag inte har kunnat säga nej, fast jag har varit fullt medveten om svårigheterna därvidlag och om min egen oförmåga att övervinna dem.

Som en gengångare ur det förflutna står jag alltså här, och jag kan inte annat än be mitt auditorium om välvilligt överseende, ifall min berättelse förefaller alltför torr och osammanhängande.

Vi leva ju nu i filmens tidevarv. Jag har därför osökt kommit på den tanken att lämna en rad ögonblicksbilder från seminariets ungdomsår utan alltför starkt inbördes samband.

*

Det finns väl ingen här närvarande, åtminstone ingen Falubo, som inte har sett det förnäma lilla palats vid Villavägen, som utgör bostad för chefen över Stora Kopparbergs bergslag. Och det är säkert inte heller någon, som inte vet, att denna byggnad var stömmen till det forna folkskolesemi-

nariat i Falun. Men seminariet ägde inte under sina första decennier ens ett så stort utrymme, som detta lilla slott nu har. Det var nämligen endast mittelpartiet, som från början hade två våningars höjd. Och då övervåningen var anslagen till rektorsbostad, utgjorde bottenvåningen ensam under långliga tider lokal för hela läroanstalten, för seminariets 4 och övningsskolans 2 klasser.

Inte många av mina åhörare torde dock minnas byggnadens allra ursprungligaste utseende. Den var från början egentligen mera lik det nuvarande huset, därför att det vanprydande trapphus, som för vinnande av utrymme en gång blev tillbyggt till den nedre, västra, fasaden, nu är borttaget. Men medan huvudingången numera befinner sig under portiken på den övre, östra, fasaden, var det under seminarietiden tvärtom. Man gick in från den sidan, som är vänd åt Mäster Jons gränd.

Än i dag utgör ju gatan med det gammaldags klingande namnet »Mäster Jons gränd» den gemensamma stråkvägen för skolungdomen från alla stadens läroverk. Men inte råder där nuförtiden ett sådant myller, som det gjorde, då seminarieungdomen där strömmade ut och in genom grindarna. Och inte genljuder trakten vintertid som fordom av de glada ropen från barnen, som åkte kälke på rasterna i den utmärkta seminariebacken och skjutsade för sina favoriter bland seminaristerna eller »*elevarna*», som det väl fortfarande heter på Falumål.

Och vill man sommartid från denna gata kasta en blick in i den vackra forna seminarieträdgården, hindras blicken obevekligt av den höga, svarta mur av slaggtegel, som begränsar dess nedre sida.

Var tid har sina ideal, sina principer i fråga om hygien och lämplighet i övrigt. För oss, det tjugonde seklets barn, faller det sig svårt att fatta de motiv, som drevo 1880-talets byggnadssakkunniga och myndigheter att placera lärosalarna i seminariet så, som det blev gjort. Aldrig fick en solstråle tränga in i övningsskolans tvenne mot norr vettande rum. Aldrig heller, åtminstone inte under lektionstiderna, i de tre större klassrummen på seminariet, som, med utsikt åt öster uppåt berget, lågo i rad med dörrar emellan. Men så badade i stället tamburerna i båda

våningarna och rektorsbostadens kök så mycket mera i solsken.

Ja, detta kök! Det måste ju finnas, när hem och skola bodde under samma tak, men nog kunde man möta många mindre pedagogiska ting i förstugor och trappor på den tid, när inte vattenledning fanns. Och ack, vad det väcktes för grymma idéassociationer under lektionerna i det lilla klassrummet inunder, när kaffekvarnen gick där uppe över ens huvud, och vad man kunde ertappa sig själv med

Bergslagens disponerbostad.

att fundera om det var biff eller något annat gott, som bultades åt rektor till frukost!

Betecknande är, inom parentes sagt, att våra moderna arkitekter, när de inredde den nuvarande disponerbostaden, gjorde en radikal omläggning av systemet, så att vestibul och trappuppgång förlades åt skuggsidan och köksavdelningen i den norra flygeln, men sovrum och sällskapsrum däremot åt solsidan.

Får jag be de närvarande följa mig en bister vintermorgon något före kl. 8 på väg till seminariet! Det är i början på 1890-talet. Vid järnvägsövergången mellan Magasinsgatan och Mäster Jons gränd hejdas vi av en gammal, med schalar ombunden gumma, som sköter bommarna. Tågen ha nämligen den obehagliga vanan att gå fram här vid 8- eller 12-tiden, just då lärare och elever ha som mest bråttom för att inte komma för sent. Vi ha emellertid tur att inte bli uppehållna alltför länge och skynda så uppför backen.

Vi kunna inte gå in genom stora dörren, ty de två tamburerna på var sin sida om förstugan hållas stängda under morgonbönen, utan välja därför övningsskolans ingång, därifrån vi kunna komma in i kollegierummet.

Det är knappast dager ännu, så att vi släcka inte den osande hänglampan över skrivbordet. Ytterkläderna skynda vi att hänga upp här inne, men vi behöva inte ha så bråttom, förstå vi, ty rektor håller på ännu med morgonbönen. Dock, nu tonar psalmen, nu höras eleverna strömma ut från salen.

Vi gå genom den närmaste tamburen, så över den bistert kalla förstugan. Men, o ve! Nästa dörr är låst. Vi måste ringa och stå och frysa någon minut, innan det öppnas till nästa tambur. Så genom det lilla minsta klassrummet, där rektor redan sitter i katedern, så att vi måste be om ursäkt, och in i bönsalen.

Det är naturkunnighet vi skola syssla med, och naturkunnighetsrum är just — bönsalen.

Det slår vid inträdet emot oss en luft, som snarare kan föreställas än beskrivas. Det kan ju inte förundra oss. I ett rum, som väl inte är mycket större än ett av klassrummen i detta hus och vilket som salong i den nuvarande disponentbostaden inte verkar överdrivet stort, ha 70 à 80 personer uppehållit sig minst 30 minuter vid belysning av 6 osande fotogenlampor. Genom de öppnade fönstren tränger nu in en vit rök från den kalla vintern där ute. Men det gäller för ordningsflickan, som titeln lyder, och läraren att i en hast, i rök och damm, hjälpas åt att möblera om i salen till naturkunnighetslektion, att stapla upp

långbänkarna, att släpa fram ett arbetsbord med pulpeter och stolar i halvcirkel däromkring.

Fort på med stora vaxduken för att skydda polityren på bordet, och fram med den materiell, som behövs! Man har inte lång väg efter den. Bönsalen är lyckligtvis inte bara lärosal, den är också magasin för åtskillig undervisningsmateriell. I de där två stora skåpen med glasdörrar är inrymt vad som finns av uppstoppade djur, av materiell för undervisningen i kemi och fysik.

Lyckligtvis har läraren inte glömt nyckeln till giftskåpet. Ty i de båda angränsande rummen pågå lektioner, som inte gärna böra störas, och skulle också han själv eller en elev våga sig ut i kölden genom den utgång i det fria, som ändå finns, för att hämta nyckeln, så måste åtminstone *en* lektion störas genom ringning på en tamburdörr, som då öppnas av en elev, som finge gå från sin lektion.

Men allt går, som det skall, under lektionen, vattnet i karaffinen på katedern räcker till för experimenten, ingen explosion stör grannarna i rummen bredvid.

Slutligen hörs den stora triangeln ljuda, som ringer *från* lektionen, och det gäller att skyndsamt röja av och städa efter sig. Rengöring av grejorna får företagas längre fram på dagen, nu måste de ställas upp något så när prydligt i avvaktan på diskningen.

Där kommer redan en flicka med en karta. Det skall bli praktisk övning i geografi här i salen med halva övnings-skolan nästa timme. Rektor gör sin rond för att se, att alla elever äro ute under rasten. Den här gången finner han inte några frusna individer hopkrupna bakom orgeln, såsom det lär ha hänt för några dar sen.

Jag är glad, att mina ärade följeslagare inte äro med om den tredje lektionen på dagen. Det är då, som man måste dela sin uppmärksamhet mellan den pågående lektionen och ett tutande på orgeln i rummet bredvid eller uppspelning av ett eller annat finare pianostycke, utfört i stora salen av en mera försigkommen elev.

Föga anade väl de, som drogo upp planerna för seminariabyggnaden, att det, som var avsett att utgöra läroverkets helgedom, bönsalen, med tiden skulle bli, om inte en rövarkula, så dock ett »var mans rum».

Gipserna på väggen skvallra om att här regerar också teckningsläraren, den stora linjerade svarta tavlan, pianot mellan fönstren och orgeln i hörnet lyda tydligt under musikdirektören. I förbigående kan jag tillägga, att när längre fram på 90-talet slöjdundervisning infördes på seminariet, en del pulpeter i salen försågos med sy-dynor, för att handarbetslektioner skulle kunna hållas där, och att mot seklets slut på den sista lilla väggbit, som var fri, in-sattes ett bokskåp för seminarieelevernas eget bibliotek.

Men vi återvände till vår granskning av rummet. Det enda prydnadsföremål, som vi kunna upptäcka i högtids-salen, är en gipsmedaljong, bilden av Johan Olof Wallin, som från sin plats ovanför pianot melankoliskt blickar ner på det nya släktet av Adams barn.

*

Men från poesien tillbaka till prosan!

Mina herrar och damer, har ni nånsin tänkt er in i den situationen att arbeta i ett skolhus, där man inte har annan tillgång till vatten på nära håll än det dricksvatten, som måste finnas i varje rum? Har ni erfarenhet av det, så kanske ni kan föreställa er vilken jublande glädje, som måste bemäktiga sig oss lärare, då rektor en vacker dag lät beveka sig att anskaffa ett *tvättställ* för kollegierummet, visserligen bara ett sådant i form av en smal pelare av plåt, så smal, att den kunde kilas in i kakelugnsvrån, men dock: vilka möjligheter! Om vaktmästarn inte glömde att förse den med vatten, om man medförde sin egen handduk och om man inte generade sig för de närvarande kollegerna, kunde man dock efter en handtvagning känna sig som en civiliserad människa utan sot eller krita på sina fingrar.

Kanske ni då också förstår med vilken glädje vi vid återkomsten till en hösttermin funno den stora förändringen genomförd, att den forna kalla förstugan och de två tamburerna på ömse sidor om den voro sammanslagna till ett stort, varmt kapprum, där det fanns vattenkran och avloppsrör och tvättställ för seminaristerna, och däri-från man kom direkt in i alla fyra klassrummen. Trappan till övre våningen var omlagd och befann sig nu inne i det trapphus, som hade blivit tillbyggt och sköt fram från fasadens mitt. Rektorsbostaden var isolerad från semi-

nariet och hade sin särskilda förstuga. Visserligen hade lärarna det lika obekvämt i det trånga kollegierummet som förut, men förbättringarna senterades i alla fall livligt.

Jag ber om ursäkt för att jag lämnade mina ärade följeslagare ensamma i bönsalen, medan jag gjorde denna lilla utflykt. Nu anhåller jag, att ni ville följa mig därifrån samma väg, som vi gingo dit.

Låt mig så ge maskinisten order och frammana för edra, som jag hoppas, intresserade och deltagande blickar en rumsinteriör från år 1890! Det är kollegierummet i det gamla seminariet.

*

Man ser ett litet rum med två fönster, försedda med draperade mörka gardinkappor, inte långgardiner. Vacker utsikt över de västliga bergen och de gnistrande vita slaggpyramiderna vid gruvan. Det är 10-minutersrast.

Till höger och vänster om ingångsdörren hänga ytterkläder, somliga ännu våta av snö. Paraplyer i ett ställ, galoscher och pampuscher på golvet, muffar, mössor och hattar i fönstren.

Mittpå golvet ett stort, fyrkantigt bord med skrivsaker. Trång passage omkring detsamma. Vid dess ena sida sitter fröken *Sofia Johansson*, lärarinna i övningsskolan, och ser igenom räknehäften, mittemot blickar fröken *Frida Stillberg* moderligt förebrående på en skolpojke, som tydligen har fått skrupens för någon odygd.

På väggen mittemot fönstren en soffa, där en sjuk seminarist ligger och vilar. Hennes panna baddas med eau-de-Cologne av en deltagande kamrat. Till höger om dem, i kakelugnsvrån, en pelare av plåt, framför vilken teckningsläraren ingenjör *Sieurin* tvär sina händer, till vänster en stor pendelställning och i hörnet en hylla med jord- och himmelsglobor.

På de två sidoväggarna bokskåp. Rektor *Akerblom* öppnar det ena för en seminarist, som vill låna Fjellstedts bibelverk för en provlektion.

På väggen bredvid det ena fönstret en spegel med hylla, framför vilken fröken *Anna Lindberg*, gymnastiklärarinna, ordnar sin frisyra. Hon är förmodligen anländ för någon lektion i övningsskolan. Eljest har hon sin undervisning

förlagd på annat håll. Gymnastik är nämligen det enda övningsämne, förutom trädgårdsskötsel förstås, som inte förekommer i bönsalen. För den hyres lokal hos bättre lot-tade läroverk i staden.

I fönstret bredvid spegeln stå de båda manliga adjunk-terna: *Palmlund*, historielärare, och *Lundskog*, präst, och betrakta barnens snöbollskrig utanför. Framför det andra fönstret, bredvid ytterkläderna, står adjunkten fröken *Ida Svensson*, kristendoms lärare, och delar ut en lektionsupp-gift åt en elev.

De enda av den fåtaliga dåtida lärarpersonalen, som inte synas på bilden, äro musikdirektören *Cederberg* och träd-gårdsdirektören *Hallberg* samt naturligtvis förevisaren, undertecknad, som är den andra av de två kvinnliga ad-junkterna, eller »lärarinnorna med adjunktstjänstgöring», såsom den officiella benämningen, förmodligen av språkliga skäl, på den tiden lydde.

Och medan vi ha filmrullen i gång, kanske vi se på ytterligare en bild.

Men vad? Stå vi åter på tröskeln till seminariesalen? Och är detta samma rum som på förmiddagen? I fönstren brinna stearinljus två och två i träställningar — är det påbjuden eklärering i staden för någon fosterländsk fests-skull? Å nej. Se på det stora kaffebordet mittpå golvet, och se den ståtliga vaktmästaren *madam Hedmans* fryntliga min, där hon kommer med kaffekitteln! Det är ett av de vanliga samkvämen för hela seminariet, som pågår.

På långväggen mittemot oss tronar soffan, semi-nariets egen och enda soffa, med ett divanbord framför. Både detta och den ståtliga lampan äro tydligen lånade för kvällen. Men vem är den älskliga, vithåriga gamla damen, som sitter där med sin stickning? Hennes ögon blicka så glada och goda över rummet och dess invånare, men fram-för henne ligger på bordet en liten griffeltavla, och på den skriver damen bredvid henne. Det är fru *Emma Sellén*, rektor Åkerbloms svärmor, hon, som berömmar sig av att ha varit skalden Atterboms vän, men som på sin ålderdom har haft den olyckan att bli döv. Det är hennes dotter, rektorskan *Emilie Åkerblom*, som skriver de upplysningar, som den gamla önskar få. Den unga och glada rektorskan

är god vän med många av eleverna. Hon deltagar alltid i gymnastiken med någon klass.

Och tätt, tätt sammanträngda sitta eleverna, med eller utan handarbeten, grupperade kring bord med stearinljus eller fotogenlampor på. Lärare och lärarinnor ha fördelat sig på de olika grupperna. Adjunkt Palmlund ses skrattande slå sig på knäna. Han har tydligen, som han plägar, för några första-klassister berättat om ett av sina upptåg under barndomen i Småland.

Nu banar sig direktör Cederberg väg och samlar kring sig sina pålitliga sångerskor. Vi kunna tyvärr ingenting höra av sångerna, men säkert ljuda kraftigt och rent tonerna från den stående repertoaren: »På Alpens höjd», »I dalen klockan klingar», »Lugn vilar sjön», »Glad såsom fågeln».

Men som på biograferna kunna vi göra ett hopp framåt i tiden. En ny tavla alltså.

*

Nästa akt utspelas, som vi se, på en strandbrink vid Dalälven. Det är sol och sommar. Vi befinna oss i Gustavs socken. I gröngräset sitter hela lärarpersonalen från seminariet, den som vi nyss sågo i kollegierummet, ävensom rektorskan Åkerblom. Framför dem äro på en vit bordduk framsatta allehanda fat och assietter. Det är den matsäck, som man låtit Stadshotellet lägga in och som lärarinnorna ha packat upp ur den stora klädkorg, som står ett stycke längre bort.

Medan man låter sig maten väl smaka, drager plötsligt en av de manliga adjunkterna ur en resväska fram en vinbutelj. Glas har han hemligen givit order om. Allmän glädje och munterhet. Rektor Åkerblom ses skämta med den frikostige donatorn om hans stora överdåd. Man skålar med varandra.

Nu måste jag till förebyggande av anmärkning på den där vinbuteljen i förbigående nämna, att det var först längre fram i tiden, som rektor Åkerblom blev så mäktigt gripen av nykterhetsrörelsen, att han beslöt att för exemplens skull avsäga sig varje bruk av starka drycker.

Men vi återvända till middagen i det gröna. Rektor håller just på med att för en nykommen bland lärarinnorna, som inte är initierad i de lokale forhold, citera en charad, som

gjorts över densamme populäre och ogifte adjunkten. Denne rodnar blygsamt, slår ner ögonen och låtsar inte höra. Jag hoppas inte träda grannlagenheten alltför nära, om jag här meddelar charadens ordalydelse.

Mitt *första* har en reslig stam,
 mitt *andra* bildas av mitt första.
 Mitt *hela* är en älsklig man,
 varefter alla »ruskor»¹ törsta.

Vi förstå, att en smula erotik således inte var utesluten från institutionen. Jag har visst nämnt, att de två tamburdörrarna sköttes av var sin seminarist. Efter första ringningen till lektion skulle dessa stå på vakt för att stänga efter den siste lärare, som gått igenom tamburen. Nu begav det sig, att rektor hade fått vetskap om att en viss elev brukade byta till sig vakten för att få den lyckan att se och sammanträffa med det dyrkade föremålet, då han gick igenom tamburen utanför kollegierummet.

Straffet drabbade något orättvist, kan man tycka. En vacker dag kom det en förordning, att lärarna för framtiden skulle ha sin varelse i kartrummet bredvid bönsalen och att endast lärarinnorna finge uppehålla sig i kollegierummet. Genom denna anordning behövde lärarna nämligen inte nödvändigt gå igenom någon tambur, då det var dörrar mellan klassrummen.

Det officiella skälet till denna lärarnas »förvisning», som de kallade det, var det bristande utrymmet i kollegierummet. Först en tid efteråt fick jag veta den egentliga och närmaste anledningen.

*

Jag har några gånger under min berättelse haft anledning att nämna rektor Åkerbloms namn.

Om det har kunnat sägas, att Sveriges historia är dess konungars, så kanske man skulle kunna våga den satsen, att seminariets historia är dess rektorers. Om man ville skildra en period ur seminariets liv, skulle man då kunna berätta om en av dess rektorer under samma tid.

Hur gärna skulle jag då inte samtidigt vilja vira en tack-samhetens och vördnadens krans vid minnet av den bland

¹ *Ruska*: förkortning av *seminaruska*, såsom stadens invånare benämnde de första seminaristerna.

dessa, under vars ledning den längsta tiden av min tjänstgöring vid seminariet, hela femton år (1888—1903) inföll, nämligen rektor *Henrik Åkerblom*.

Men jag måste avstå därifrån. Tiden medger inte att teckna en fullständig bild, som vore föremålet värdig. Jag skulle ju eljest för de nu levande ha velat mana fram typen av en bottenärlig, enkel och flärdfri dalkarl, en kraftkarl, en gudfruktig man, en pliktmänniska, som inte gick på

Rektor H. Åkerblom.

ackord, hur svåra offer än samvetet krävde. Jag måste tyvärr begränsa mig till att fortsätta med mina spridda hågkomster, som uppenbara endast en och annan sida av hans personlighet.

Förhållandet mellan styrande och styrda, särskilt mellan rektor och elever, var på rektor Åkerbloms tid helt patriarkaliskt. För honom voro seminaristerna som stora barn. »Lita aldrig på sådant som elevernas ålder eller förstånd eller karaktär i fråga om fusk och dylikt! Så fort de kommer på skolbänken, är de precis som skolflickor», det var hans erfarenhet, och han handlade därefter.

Som en illustration härtill skulle jag vilja framkalla för er en scen, som jag hade tillfälle att bevittna mångfaldiga gånger.

Det är upprop vid terminens början. Lärarna äro place-rade till höger om katedern, lärarinnorna till vänster efter ålder och värdighet. Det föreskrivna uppläsandet av seminariestadgans paragrafer om ordning och tukt är avslutat. Nu är turen kommen till rektors egna förhållningsregler, upptecknade och år efter år utökade med tillägg och nya paragrafer med anledning av under det gångna året inträffade händelser. De röra sig inom en skala från de mest triviala småsaker till allvarligt moraliska regler.

Man ser en och annan lärare rycka på axlarna av otålighet. Tydligt menar han, att dessa förmaningar kunde meddelas eleverna i enrum med rektor, utan att lärarna, som redan kunna större delen av dem utantill, behövde vara närvarande.

Men särskilt bland de yngre, nykomna seminaristerna ser man glatt förundrade blickar och leenden, när allt emellanåt den barske gamle herrn, han, som har deras öde i sin hand, på sitt dalmål interfolierar sina paragrafer med improviserade tillägg, där det inte saknas humoristiska och drastiska kraftord. Se här en liten axplockning ur dessa punkter, som f. d. elever bevarat i troget minne.

1. Elev må ej med hattnål uttaga post ur seminariets brevlåda, utan give sig till tåls, tills rektor öppnar densamma.
2. Eleverna böra tänka sig för, så att de ej slänga igen dörrarna som arga pigor.
3. Elev må icke tömma bläckhorn utanför seminariets trappa. Sådant skall ske på bakgården.
4. Elev bör tillse, att hon om middagarna medtager alla sina tillhörigheter ur tamburen. (»Eljest tar jag hand om det, som är kvarglömt, och elev måste avhämta det uppe hos mig. *Och det blir inte roligt.*»)
5. Om man går i en kamrats pulpet och lånar en penna eller ett gummi, så skall man lägga det tillbaka på den plats, där man tagit det. (»Att inte göra det har ett fult namn. Det kallas att *tjuvlåna.*»)

Under rubriken *Sparsamhet* stod följande.

6. »Handskar med mer än en knapp borde ej få förekomma. Jag har själv aldrig mera. Den summa, som inbesparas genom att draga in på dessa knappar, kunde mycket bättre användas, t. ex. till inköp av böcker.»

Men ändå längre in på toalettfrågan skred den faderliga omtanken.

7. »Det räcker, om kjolarna är 1 decimeter», så ha f. d. Faluseminarister skrivit till mig att satsen i hastigheten kom att lyda.

Men skämt åsido! Till förklaring bör jag kanske nämna, att av förståndigt folk redan då talades om s. k. decimeterkjolar, d. v. s. sådana, som slutade 1 dm. från golvet eller marken. Och saken var den, att rektor från sitt fönster i övre våningen hade sett, att de unga flickornas, enligt dåtida mod full-långa, kjolar släpade i vätan och smutsen i seminariebacken och därav blevo trasiga och fransade i kanten. Han ville nu inskrärpa *hygienens* krav och uppmanade eleverna att »klippa av» sina promenadjolar 1 dm., vilket han antog vara en enkel sak.

I detta sammanhang kan också nämnas, att rektor någon gång under terminens lopp brukade bevilja en extra lovdag, för att flickorna skulle få tillfälle att se om sin garderob, d. v. s. »kanta sina kjolar», ett besvär, som nutidens ungdom med ett mod, som går till motsatt ytterlighet, är befriad från.

Under rubriken *Ordentlighet* märktes en underavdelning om

8. *Ordentlighet i affärer.*

Kraftigt uppmanade rektor eleverna att inte i onödan sätta sig i skuld, att ordentligt göra upp sina affärer, innan de efter slutad kurs lämnade staden, och framför allt, om de inte kunde betala på utsatt tid, att alltid skriva till eller tala med fordringsägaren och be om överseende och anstånd med betalningen samt säga när de trodde sig vara i stånd att gälda sin skuld.

Sådant var verklig lärdom för livet, som säkert mången av rektor Åkerbloms åhörare med tacksamhet har lagt på minnet.

Om rektor vinnlade sig om att i yttre och inre måtto uppfostra de unga lärarinneämnena, så glömde han inte heller sin lärarkår. På kollegierna, när han hade den samlad, kunde han rikta en vädjan till den — tilltalsordet var gärna *vi* —, sådan som: »Vi får tänka oss för, så att vi inte är alltför intressanta, så att säga, på rasterna. Om vi

är det, så kan det hända, att vi inte ögonblickligen kan avbryta ett samtal, när det ringer till lektion.»

Uppsatsböckerna inforade rektor en och annan gång för att se hur lärarna skötte dem. »Varenda människa behöver kontroll,» det var hans åsikt.

Man kan förstå, att det var en ordningens och plikttröhetens anda, som var rektor Åkerbloms livsluft. Om hans omutliga rättrådighet vittna sådana små detaljer, som att han på sitt skrivbord uti det rum i övre våningen, som skulle tjänstgöra på samma gång som hans eget privata rum och seminariets expedition, noga skilde på statens lackstång och sin egen lackstång, på statens bläck och sitt bläck, ja, kanske också på stål- och blyertspennor, jag vet inte.

Man kan föreställa sig den rättfärdige mannens upprörda sinnesstämning, när en gång den bekymrade faderskärleken hade drivit en fiskare i en av våra kuststäder att vid en inträdesprövning samtidigt med sin dotter sända till rektor en jättestor *lax*. Jo jo. Försök till mutning alltså. Inte kom den laxen på rektors bord, det kan jag försäkra. Den såldes — skickas tillbaka kunde den ju inte —, och pengarna tillställdes avsändaren av laxen. Men jag tror, att flickan, trots tilltaget, kom in på seminariet.

Medan rektor Åkerblom för lärare och elever med kraftig, kanske stundom dundrande, stämma framhöll pliktens bud, så föll det ingen in att för honom hysa någon s. k. trälaktig fruktan. Det varma — ja, jag tror mig kunna säga veka — hjärtat gjorde sig förnimbart också efter utbrott av en häftig vrede. Och ingen kunde misstaga sig om att det låg en faderlig välvilja bakom de stränga orden.

Rörande var att se med vilken glädje och hjärtlighet den gamle rektorn blev mottagen av redan till åren komna elever, när man under en utfärd gjorde påhälsning i något skolhus på landet.

*

Jag har talat om forna dagar från en lärares synpunkt. Det kan säkert vara av intresse att erfara i vad ljus minnena hägra för en f. d. lärjunge vid seminariet. Så här har hon bland annat skrivit till mig.

— — — — »Måhända är det därför, att jag hade turen tillhöra en klass, som gjorde sin seminarietid till något av 'Sjung om studentens lyckliga dar', som minnet av studieårens läxplugg och examensfeber är svagare än minnet av kamratlivet, av Falu stad och dess invånare, av björkhagarna och höjderna runt staden.

Kamratlivet betydde mycket för oss, som voro seminarister vid början av 1900-talet, både det privata, med oändliga kvällssamtal på våra respektive hyrda rum eller rumshalvor, och det officiella, med samkväm på Semis eller hos någon ruska, som levde i större lokalförhållanden. — — — —

Våra gamla goda seminaristhem förtjänade visst sitt kapitel. Flera av dessa hem hade i många år upplåtits för ungdomar, och våra tanter visste och kunde lika mycket som vi om lektioner, om kritik, om orättvisor, om lärarkårens svaga sidor.

Hur värmdes ej deltagandet man fick i förnedringens ögonblick! Och hur glad blev man ej, när det bjöds på elva-kaffe under uppsittarenätter, då man grubblade över olösliga problem! — — —

Falu-borna sågo i allmänhet med välvilliga ögon på seminaristerna, logo måhända en smula åt oss, när vi i mer eller mindre samlad tropp, lindrigt välklädda, högljudda och i rask takt uppenbarade oss ute i staden.

Hur levde vi ej med i stadens traditioner! Vi stodo på Gettorget och sjöngo 'O, hur härligt Majsol ler', ofta under uppspända paraplyer. Vi sågo Valborgsmässoeldarna flamma på höjderna runt Falun. När det vårades, gingo vi utåt Varpan eller till björkhagarna. På vintrarna prövade vi Kyrkbacken, stodo en stund stilla högst uppe och sågo stjärnorna tindra på kvällshimlen och foro sedan utför med stora källkar, i förhoppning att stadens polis ej skulle infinna sig.

Gamla seminariet hade en vacker omramning. Man skulle vara rysligt nerkritiserad för att ej bli glad in i själen, när man en höstdag stod på seminariegården och såg ut över staden med kyrktorn, hustak och blånande höjder i bakgrunden, allt svept i ett lätt töcken, svagt gulfärgat av roströk.» — — —

Ja, nog var det yttre, omgivningen, som omgivning betraktad, tilltalande. Och visserligen måste kamratlivet inom en elevkrets, knappast tredjedelen så stor som den nuvarande, ha gestaltat sig helt annorlunda intimt än det nutida. Kanske bidrog i någon mån det dåvarande bruket, att lärarna inte tilltalade eleverna med fröken-titeln, att minska avståndet också eleverna emellan.

När planen utlades för den nya seminariebyggnaden, invändes det, att denna skulle komma att ligga alldeles för långt utanför staden, att elever och lärare skulle få för lång skolväg etc. Men det praktiska kansliråd, som gjorde slag i saken, försäkrade de oroliga, att all erfarenhet visade,

att en stad utvidgar sig åt det håll, dit en dylik stor institution blir förlagd.

Han har blivit sannspådd. I hagarna kring Hästberg, kring Brittsarvet, kring Haga, i dessa marker, som fordom voro en älskad tillflyktsort för seminaristerna, när de ville andas ut i naturens sköte, där ha nu deras lärare byggt sina trevna villor, och seminaristerna själva, många av dem, ha sina kvarter i deras närhet.

*

Redan mot slutet av det förra seklet började yrkandet på seminariernas omgestaltning att göra sig hört, fastän det dröjde ett par decennier, innan revolutionen kom. Som en symbol av den stundande omvälvningen dröjer i mitt minne en upplevelse, som jag hade i det gamla seminariet vintern 1913.

Den då nyutnämnde rektorn var en representant för de matematisk-naturvetenskapliga ämnena, vilket inte var så alldeles vanligt, då seminarierektorerna i allmänhet hade kristendom och pedagogik som sina fack. Det var alltså utsikt till att de förstnämnda ämnena skulle komma fullt till sin rätt vid detta seminarium.

Vid den senaste ledigheten hade hela rektorsbostaden tagits i anspråk för undervisningens behov, och det forna köket var upphöjt till rang, heder och värdighet av hörsal för fysikundervisningen. I skafferiet var, behändigt nog, materiellen placerad. Jag hade fått tillstånd att övervara en lektion i fysik med 4:de klassen.

Inte *i*, men framför spisen stod rektor och meddelade klassen en intressant och spännande uppgift, som den hade att på egen hand utföra. Det gällde ingenting mindre än att i huset göra en elektrisk anläggning, nämligen en ringledning, så beskaffad, att en ringning i nedre våningen till och från lektionerna skulle kunna höras i båda våningarna.

Eleverna indelades i grupper med olika uppdrag. En skulle taga ner de gamla trådarna, som tillhörde ledningen i rektorsbostaden, en annan grupp mäta och beräkna hur mycket ny tråd och annan materiell, som skulle erfordras, en tredje fick på sin lott att ute i stadens affärer skaffa

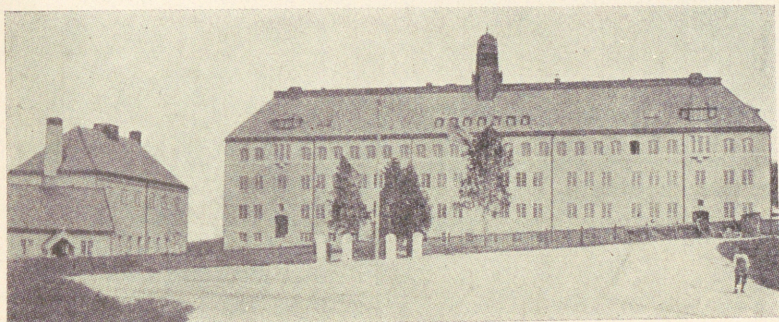
uppgift på priser och verkställa en kostnadsberäkning, en fjärde grupp hade att ombesörja uppsättningen.

På utsatt tid blev problemet löst, och eleverna hade haft den tillfredsställelsen att pröva sina egna krafter, att se hur den teoretiska kunskapen kunde omsättas i praktisk gärning. Det var, skulle jag vilja säga, en ny tid för seminariet, som så *ringdes* in.

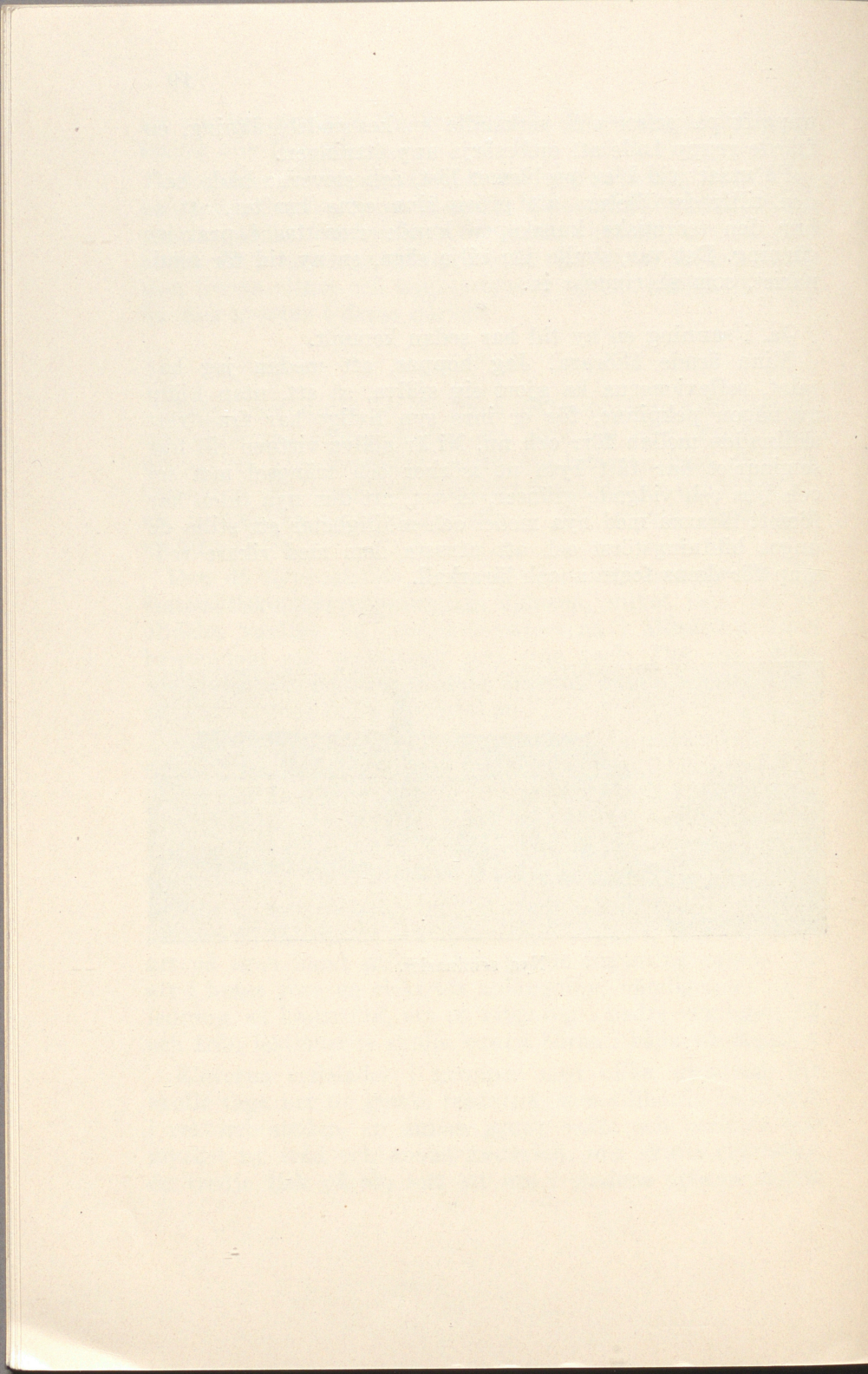
*

Ja, i sanning en ny tid har sedan kommit.

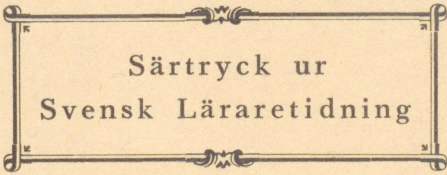
Mina ärade åhörare! Jag hoppas, att medan jag har talat, reflexionerna ha gjort sig själva, så att, utan hjälp av någon pekpinne, för er inre syn livligt har framträtt skillnaden mellan förr och nu. Ni är själva vittnen till hur seminariet har fått byta ut mörker och trängsel mot sol och ljus och vidgade gränser, ni vet, att den nya tiden har försett lärarna med nya medel och möjligheter att stilla de ungas bildningstörst och att utrusta dem med rikare redskap för deras fostrar- och lärarkall.

Nya seminariet.

Särtryck ur
Svensk Läraretidning

Pris: 75 öre.